

מדת בדת

שיעור חזק חיוני בדרך קצרה

לע"נ הגאון רבי יעקב חיים בן רבי
יחזקאל סרנא זצוק"ל
הערוות
והנצחות טל' 0548449853 או מייל
MABADAF12@GMAIL.COM

גליון 237 פרשת קרח תשפ"ד

בבא בתרא יב-יח

דף יב אביי מביא ראייה מבריייתא לדברי רבא שאם היה בית סתום יש לו ד' אמות בחצר ואם פרץ את פצימיו אין לו ד' אמות, וכן דין קבר שפתחו סתום שלא מטמא כל סביביו, אך אם פרץ את פצימיו מטמא כל סביביו, בית סתום לא מטמא כל סביביו, ואם פרץ פצימיו מטמא את כל סביביו.

רבה בר בר חנה אומר בשם ר' יוחנן שאם היו מבואות מפולשות לעיר אחרת ובני העיר בקשו לסתמם בני העיר השניה יכולים לעכב עליהם, ולא רק כשאין דרך אחרת אלא אף אם יש דרך אחרת יכולים הם לעכב, כדברי רב יהודה בשם רב שמיצרו שהחזיקו בו רבים אסור לקלקלו וכמו שאמר רב גידל שאם רבים בררו דרך לעצמם אי אפשר להוציאה מהם.

רב ענן אומר בשם שמואל שאם היו מבואות מפולשים לרה"ר ובני המבוי בקשו להעמיד להם דלתות בני רה"ר יכולים לעכב עליהם, ובתחילה הבינו שיכולים לעכב רק בדי' אמות הסמוכים לרה"ר כדברי ר' זירא בשם ר'נ' שדי' אמות שסמוכים לרה"ר הם כרה"ר, אך יש לחלק שר'נ' דיבר לענין טומאה אך כאן יכול לעכב גם יותר מד' אמות כי לפעמים נדחקים שם הרבים.

נחלקו במשנה אם שיעור שדה קטנה ט' קבים או ט' חצאי קבים, ויש לומר שאין מחלוקת אלא כל תנא דיבר לפי מקומו, ורב יוסף אומר שבבבל השיעור הוא כדי חרישת יום, ולכאורה אם מדובר בחרישה של הזריעה הרי היא פחות מב' ימי חרישה בשעת חרישה ואם מדובר כדי חרישת יום בשעת חרישה זה פחות מכדי חרישה של זריעה, ויש לומר שמדובר בשעת הניר ובשיעור יום חרישה שחוזרים וחורשים, עוד י"ל שמדובר ביום החרישה של הזריעה ובאופן שהקרקע קשה.

באופן שיש להם בור שמשקים ממנו אמר ר'נ' שהשיעור הוא כדי השקיית יום אחד.

אביו של שמואל אמר שבפרדס השיעור הוא ג' קבים, וכן שנינו שהאומר לחבירו מנה בכרם אני מוכר לך סומכוס אומר שלא יפחות מג' קבים ור' יוסי אמר שזה דברי נביאות.

רבא בר קיסנא אמר שבבבל השיעור הוא ג' קבוצות גפנים שבכל אחת י"ב גפנים שאדם יכול לעדור ביום אחד.

ר' אבדימי מחיפה שמיום שחרב ביהמ"ק ניטלה נבואה מהנביאים וניתנה לחכמים ולכאורה האם מתחילה חכם לא היה ראוי להיות נביא, אלא יש לפרש שאף שניטלה נבואה מהנביאים היא לא ניטלה מחכמים שחכם עדיף מנביא, שכתוב **ונביא לבב חכמה** והקטן נתלה בגדול, ואביי מוכיח מכך שאומרים דבר בשם אדם גדול ונאמר כך בשם אדם אחר, ורבא דוחה שאולי הם בני מזל אחד, אלא אומר רבא שיש להוכיח מכך שאדם גדול אומר דבר **עמוד ב'** ואומרים כך בשם ר' עקיבא בן יוסף, אך יש לדחות שאולי לענין זה הוא בן מזלו, אלא אומר רב אשי שאדם גדול אומר דבר ונאמר כך הלכה למשה מסיני, אך יש לדחות שאולי הוא אמר דבר כמו סומא בארובה, אך יש לומר שכיון שהוא נותן טעם לדבריו א"כ זה לא כסומא בארובה.

ר' יוחנן אומר שאחר חורבן ביהמ"ק ניטלה נבואה מהנביאים וניתנה לשוטים ותינוקות, לשוטים כמו המקרה שמר בר רב אשי שמע שוטה בשוק של מחוזא שאומר שמי שחותם טביומי הוא יהיה הראש ישיבה במתא מחסיא והוא אמר הרי אני הוא החותם כך א"כ עומדת לי השעה ועד בואו רצו החכמים למנות את רב אחא מדפתי אך כיון ששמעו שהוא בא שלחו אלי זוג של חכמים להתייעץ עמו ועכבם אצלו ושלחו אליו שוב זוג אחר ועכבם ושלחו שוב עד שבאו אליו עשרה ואז הוא פתח ודרש כי לא פותחים בשיעור של כלה פחות מעשרה, ורב אחא קרא על עצמו שכל מי שמרעים לו לא מטיבים לו במהרה ומי שמטיבים לו לא מריעים לו במהרה.

שניתנה נבואה לתינוקות לומדים ממה שבת רב חסדא ישיבה על ברכי אביה וישבו לפניו רבא ורמי בר חמא ושאל אותה אביה את מי מהם את רוצה אמרה לו את שניהם, אמר רבא ואני אחרון.

עוד אמר ר' אבדימי מחיפה שקודם שאכל אדם ושתה יש לו שתי לבבות ואח"כ יש לו לב אחד כמו שכתוב **איש נבוב ילבב** וכתוב **נבוב לוחות** והתרגום הוא חליל לוחין, ורב הונא בר רב יהושע אומר שמי שרגיל בתיין אפילו אם לבו אטום ככתולה היין מפקח אותו וכתוב **ותירוש ינובב בתולות**.

רב הונא בר רב יהושע אומר שבכור שמקבל חלק בכורה וחלק פשוט יקבלם במצר אחד ונחלקו מה הדין ביבם שמקבל שני חלקים, לאביי

הוא שוה לבכור שהתורה קרא לו בכור, ורבא לומד מהפסוק והיה **הבכור** שהוויתו בככור אך אינו חולק בככור.

אדם אחד קנה קרקע הסמוכה למיצר אביו ובשעת החלוקה ביקש יחלקו לו על מצריו אמר רבה שגם על זה נאמר שכופין אל מדת סדום, ורב יוסף מקשה שיאמרו האחים שקרקע זו משוכבת כשל בר מריון והלכה כרב יוסף, במקרה שיש שתי קרקעות עם תעלה השקיה אמר רבה שהוא יכול לטעון תנו לי על המיצר, ורב יוסף דוחה שיתכן שבקרקע אחת יהיה מים ובאחרת לא יהיה מים, והלכה כרב יוסף, ובמקרה שלשתי הקרקעות יש תעלה אחת מודה רב יוסף שבזה כופים על מדת סדום כי הן שוות ממש, אך אביי דוחה שהשני יטען נח לי שיהיה לך אריסים נוספים ועל ידי כך השדה שלי תהיה שמורה יותר, אך הלכה כרב יוסף כי ריבוי אריסים אינו טענה.

דף יג במקרה שבצד אחד יש נהר ובצד השני יש תעלה יחלקו בקרן זול שלכל אחד יהיה את הצד הטוב ואת הצד הפחות טוב, וע"י כך הקרקע שוה ממש לשניהם.

המשנה דברה על חלקי הבית שרוצים לחלק אותם וכשאין כדי שיעור לכל אחד אמר רב יהודה שיש דין של גוד או איגוד שיקבל חלק או שיקח דמים, ור'נ' אומר שאין דין של גוד או איגוד, ואמר רבא לר'נ' שלשיתו אם שני אחים בכור ופשוט ירשו עבד או בהמה טמאה מה יעשו, אמר לו ר'נ' שלאחד הוא יעבוד יום אחד ולשני שני ימים, אך קשה ששנינו שמי שחציו עבד וחציו בן חורין לב"ה עובד לרבו יום אחד ולעצמו שמי שחציו עבד וחציו בן חורין לרבו אך לעצמו אין תקנה הרי אינו יכול לישא שפחה ולא את חורין ואין לומר שיבטל מפריה ורביה שהרי נאמר **לא תוהו בראה לשבת יצרה** אלא כופים את רבו לעשותו בן חורין ויכתבו לו שטר על חצי דמיו, וב"ה חזרו בהם להורות לדברי ב"ש ולא אומרים בעבד גוד או איגוד, ויש לומר שיש רק איגוד אך אין גוד כי האדון לא יכול לתת כלום לעבד, ויש להוכיח מהמשנה ששני אחים עני ועשיר שאביהם הניח להם מרחץ ובית הבד אם עשויים לשכר השכר לאמצע ואם עשאו לעצמו אומר העשיר לעני **עמוד ב'** קח לך עבדים שירצו במרחץ קח לך זיתים ועשה בבית הבד, ויש לדחות ששם יש רק גוד ולא איגוד שהעני לא יקח כלום, ולכאורה יש להוכיח ממה ששנינו בבריייתא שכל דבר שאם יחלק שמו עליו חולקים ואם לא מעלה לו בדמים, ויש לומר שנחלקו בזה תנאים ששנינו שאם אמר לו טול שיעור ואני שכתוב מה טעמו של רשב"ג, סובר שלא שומעים לו ואם מדובר כמו שכתוב מה טעמו של רשב"ג, אלא שחסר בבריייתא וכך יש לשנות: שאם אמר טול אתה שיעור ואני פחות שומעים לו, וכן אם אמר גוד אתה או איגוד אני שומעים לו, ורשב"ג סובר שלא שומעים לו, אך יש לדחות שניתן לפרש את הבריייתא כמו שהיא כתובה וטעמו של רשב"ג שהוא טוען לו שדמים אין לי לתת לך ואיני רוצה לקבל מתנה משום שנאמר **שונא מתנות יחיה**.

אביי אמר לרב יוסף שדברי רב יהודה הם כדעת שמואל ששנינו שבכתבי הקודש לא חולקים גם ברצו ושמואל מכאר שזה רק כשהם בכרך אחד אך אם הם בשני כרכים יחלקו, ואם נאמר שאין דין גוד או איגוד גם בשני כריכות לא יחלקו, ורב שלמן דוחה שמדובר כששניהם רוצים.

אמימר אומר שלהלכה לא אומרים גוד או איגוד ורב אשי אמר לו הרי ר'נ' אמר שיש דין גוד או איגוד, אמר אמימר לא שמעתי כלומר שאיני סובר כמותו, אך קשה שחיננא אביהם של רבה ורב דימי השאיר להם שני שפחות שאחת ידעה לאפות ולבשל והשניה ידעה לארוג ולטוות ורבא אמר שאין דין גוד או איגוד, ויש לדחות ששם כל אחד מהם צריך את שתיהן וכשאומרים שכל אחד יקח אחת זה לא נקרא גוד או איגוד, אך קשה ששנינו כתבי הקודש ששניהם צריכים ובכ"ז אמר שמואל שרק בכרך אחד לא יחלקו ובשני כריכות יחלקו, יש לומר שרב שלמן ביאר שמדובר ברצו.

שנו בבריייתא שלר"מ אדם יכול להדביק תורה נביאים וכתובים בכרך אחד ור' יהודה סובר שמותר רק תורה בכרך אחד ונביאים בכרך אחד וכתובים בכרך אחד, וחכמים סוברים שכל ספר של נביאים בפני עצמו, ורב יהודה אמר שהיה מעשה בביתוס בן זונים שהיו לו שמונה נביאים כרוכים יחד על פי ר"א בן עזריה, ויש אומרים שהיו לו כל אחד בפני עצמו ורבי אמר שהיה מעשה שהביאו לפניו תורה נביאים וכתובים בכרך אחד והכשרנום.

בין חומש לחומש בתורה יש הפסקה ד' שורות וכן בין כל נביא ונביא ובנביאים של תרי עשר מספיק ג' שורות ואם מסיים למטה מתחיל למעלה.

שנו בברייתא שיכולים להדביק תורה נביאים וכתובים יחד ובראשו יעשה עמוד פנוי כדי לגלול עמוד ובסופו כדי לגלול את ההיקף ומסיים מלמטה ומתחיל מלמעלה,

דף יד ואם בא לחתוך חותך ואין הכוונה שיכול לחתוך אלא שמסיים למטה ומתחיל למעלה כיון שאם בא לחתוך חותך, אך קשה ששינוי שתחילת ספר ובסופו כדי לגלול ואם הכוונה לגול עמוד הרי שינוי שצריך בסופו לגול היקף ואם הכוונה לגול היקף הרי שינוי שבתחילה עושה לגול עמוד, ור"ב בר יצחק מבאר שהברייתא הזו כתבה לשני צדדים והיינו שבתחילתו עושה לגול עמוד ובסופו לגול היקף, ורב אשי אומר שהברייתא השנייה מדברת בס"ת כמו ששינוי שכל הספרים נגללים מתחילתם לסופם וס"ת נגלל לאמצעיתו ועושה לו עמוד לכל צד, ואמר ר"א בן ר' צדוק שכך כתבי ספרים שבירושלים עשו את ספריהם.

שנו בברייתא שאין לעשות ס"ת שהאורך יותר מההיקף ולא שההיקף יותר מהאורך, ושאלו את רבי כמה ארכו של ס"ת אמר להם שבגויל ששה ובקלף איני יודע, רב הונא כתב שבעים ס"ת ורק אחד יצא לו שארכו כהיקפו, ורב אחא בר יעקב כתב ס"ת אחד על עור עגל ויצא לו ארכו כהיקפו ונתנו בו החכמים את עיניהם והוא נפטר.

אמרו התלמידים לרב המנונא שר' אמי כתב ד' מאות ס"ת אמר להם אולי הוא כתב את הפסוק **תורה צוה לנו משה**, וכן כשאמר רבא לר' זירא שר' ינאי נטע ד' מאות כרמים אמר לו ר' זירא אולי הכוונה לכרם שהוא שתיים כנגד שתיים ואחת יוצאת זנב.

יש להקשות על מה שכתוב לעיל שס"ת נגלל לאמצעיתו ששינוי בברייתא שלדעת ר"מ אורך הארון שעשה משה אמתיים וחצי ארכו ואמה וחצי רחבו באמה בת ו' טפחים, אורך הלוחות שבתוכו ו' טפחים וכן רחבו ועביין ג' טפחים, ומנוחות כנגד ארכו של הארון ויחד ארכן י"ב, ונשאר ג' טפחים וטפח לעובי הכתלים ונשאר ב' טפחים שמונת בהם הס"ת, שכתוב **אין בארון רק שני לוחות האבנים אשר הניח שם משה, ואין בארון רק** הוא מיעוט אחר מיעוט וזה מרבה ס"ת, עד כאן חשבנו את אורך הארון ורוחבו הארון ט' טפחים ומתוכם ו' טפחים לרוחבו הלוחות ונשאר ג' טפחים ומהם טפח לעובי הכתלים ונשאר ב' טפחים כדי שהס"ת לא יכנס ויצא בדוחק, ולר' יהודה שיעור האמה של הארון באמה בת ה' טפחים ואורך הארון י"ב וחצי והלוחות שארכם ורחבן ו' אוכלות באורך הארון י"ב טפחים ונשאר חצי טפח לעובי הכותל אצבע לכל כותל, ורוחבו הארון ז' ומחצה ומתוכן ו' טפחים לרוחבו הלוחות ונשאר טפח וחצי וטפח אחד לעובי הכתלים אצבע לכל כותל נשאר טפח שבו עומדים שכתוב **אפיון עשה לו המלך שלמה מצעי הלבנון עמודיו עשה כסף רפידתו זהב מרכבו אורגנו וגו'**, והארגו שפלשתים שגרו בו דורון לאלוקי ישראל מונח לצד הארון שכתוב **ואת כלי הזהב אשר השבותם לו אשם תשימו מצדו ושלחתם אותו והלך**, והס"ת מונח עליו שכתוב **לקוח את ספר התורה הזה ושמתם אותו מצד ארון ברית ה'**, והיינו מצד ולא בתוך ומה שכתוב **אין בארון רק מיעוט אחר מיעוט עמוד ב** בא לרבות שגם שבתי לוחות ראשונות מונחים בארון, ולכאורה דבר שהיקפו ג' טפחים רחבו הוא טפח ואם נאמר שהס"ת נגלל לאמצעו א"כ רחבו הוא יותר מב' טפחים א"כ איך הוא מונח בב' טפחים שנשאר לו בארון לדעת ר"מ, ורב אחא בר יעקב מבאר שספר של העזרה נגלל לתחילתו, אך עדיין קשה איך נכנס ב' טפחים בדיוק בב' טפחים, ומבאר רב אשי שכורך בו מעט למעלה וכך הוא מונח בארון.

יש להקשות לר' יהודה היכן היה מונח הס"ת קודם שהביאו הפלשתים את הארון של הדרורן, יש לומר שהיה יוצא ממנו דף שבו היה מונח הס"ת.

יש להקשות מה יתירן ר"מ על הדיוק של ר' יהודה **ושמתם אותו מצד** ולא בתוך, יש לומר שר"מ יפרש ששימו בצד ובתוך אך לא בין הלוחות, ולר"מ עמודי שלמה עמדו בחוץ, וששבתי הלוחות מונחים בו לומד ר"מ כמו שדרש רב הונא מהפסוק **אשר נקרא שם שם ה' צבקות יושב הכרובים עליו שהלוחות ושבתי הלוחות מונחים בארון** ור' יהודה סובר כמו שאמר ר' יוחנן בשם רשב"י שהשם וכל כינויו מונחים בארון, ויש לומר שגם ר"מ למד כרשב"י ומה ששבתי לוחות מונחים בארון לומדים ממה שדרש רב יוסף שכתוב **אשר שבת ושמתם שגם שבתי הלוחות מונחים בארון**, ור' יהודה למד את הפסוק כדברי ר"ל שאמר הקב"ה למשה **אשר שבת יישר כחך ששברת**.

שנו בברייתא שסדר נביאים הוא יהושע שופטים שמואל מלכים ירמיה יחזקאל וישעיה ותרי עשר, ויש להקשות שהושע קודם לאחרים שכתוב **תחילת דבר ה' בהושע** וכי עמו הוא דיבר תחילה והרי היו כמה נביאים בין משה להושע, ור' יוחנן פירש שהוא היה תחילה לד' נביאים שהתנבאו באותו הזמן והם: הושע ישעיה עמוס ומיכה, וא"כ לכאורה נכתוב את נבואת הושע קודם ישעיה, ויש לומר שכיון שנבואתו כתובה

עם חגי זכריה ומלאכי שהיו בסוף הנביאים לכן כתבוהו בסוף הנביאים ואין לומר שיכתב כספר בפני עצמו שא"כ הוא יאבד מחמת שהוא קטן, אך קשה מדוע ישעיה שהוא קודם ליחזקאל הוא אחריו בסדר, יש לומר שכיון שמלכים סופו חורבן וירמיהו כולו חורבן ויחזקאל תחילתו חורבן וסופו גאולה וישעיה כולו נחמה לכן הסמיכו חורבן לחורבן ונחמה לנחמה.

סדר הכתובים: רות תהילים איוב משלי קהלת שיר השירים וקנינת דניאל אסתר עזרא דברי הימים, ויש להקשות למ"ד שאיוב היה בימי משה יש להקדימו לכולם, יש לומר שלא מתחילים בפורענות אך קשה שגם רות זה פורענות, יש לומר שזה פורענות עם אחרית ותקוה שר' יוחנן אמר מדוע נקרא שמה רות מפני שיצא ממנה דוד שריוהו להקב"ה שירות ותשבחות.

משה כתב ספרו ופרשת בלעם ואיוב, יהושע כתב ספרו ור' פסוקים שבתורה שמואל כתב ספרו ושופטים ורות דוד כתב תהילים בשם י' זקנים: אדם, מלכי צדק, אברהם, משה, הימין, ידותון, ואסף,

דף טו וג' בני קורח, ירמיה כתב ספרו וספר מלכים וקנינות, חזקיה וסיעתו כתבו ישעיה משלי שיר השירים וקהלת, אנשי כנסת הגדולה כתבו יחזקאל תרי עשר דניאל ואסתר, עזרא כתב ספרו ויחוס דברי הימים עד אליו, וזה ראייה לדברי רב יהודה בשם רב שלא עלה עזרא מבבל עד שיחם עצמו ועלה, ונחמיה גמר את ספר עזרא.

הברייתא הזו שיהושע כתב ח' פסוקים בתורה היא כדעה אחת בברייתא, שחלקו שר' יהודה או ר' נחמיה אומר שמוימת שם משה לא יתכן שכתב משה אלא יהושע כתב משם ואילך, ור"ש אמר שלא יתכן שחסר בס"ת שכתוב קודם **לקוח את ספר התורה הזה** אלא שעד וימת הקב"ה אמר ומשה כתב ומוימת הקב"ה אמר ומשה כתב בדמע, כמו שכתוב **ויאמר להם ברוך מפי יקרא אלי את כל הדברים האלה ואני כותב על הספר בדין**, לכאורה מה שאמר ר' יהושע בר אבא בשם רב גידל בשם רב שח' פסוקים אחרונים שבתורה יחיד קורא אותם ללא הפסקה בין כדעת ר' יהודה שיהושע כתב משם והלאה, יש לומר שגם לר"ש כיון שהשתנו להכתב בדמע לכן לא מפסיק בהם.

לכאורה איך יתכן שיהושע כתב ספרו הרי כתוב בו **וימת יהושע בן נון עבד ה'**, יש לומר שאלעזר גמר משם והלאה, אך קשה שכתוב **ואלעזר בן אהרן מת** ויש לומר שמשם והלאה כתב פנחס.

לכאורה איך שמואל כתב את ספרו הרי כתוב **ושמואל מת** יש לומר שגד החוזה ונתן הנביא סיימוהו.

לכאורה מדוע מוזכר י' זקנים שידר כתב על פיהם את התהילים הרי מוזכר גם איתן האזרחי, יש לומר שאברהם הוא איתן האזרחי שכתוב **מי העיר ממזרח צדק**.

אך **קשה** שהברייתא מביאה משה והימן ורב אמר שהימן זה משה שכתוב כאן הימן וכתוב בתורה **בכל ביתי נאמן הוא**, יש לומר שהיו שני הימן.

מה שכתוב שמשא כתב את פרשת בלעם ואת איוב זה ראייה לדברי ר' לוי בר לחמא שאומר שאיוב היה בימי משה שכתוב **מי יתן איפוא ויכתובו מלי** וכתוב אצל משה **ובמה יודע איפוא**, אך קשה שנאמר שהיה בימי יצחק שכתוב **מי איפוא הוא הצד ציד**, או בימי יעקב שכתוב **אם כן איפוא זאת עשו**, או בימי יוסף שכתוב **איפה הם רועים**, ויש לומר שכתוב באיוב **מי יתן בספר ויוחקו ומשה נקרא מחוקק** שכתוב **וירא ראשית לו כי שם חלקת מחוקק ספון**, ורבא אומר שאיוב היה בימי מרגלים שכתוב **היש בה עץ אם אין** וכתוב באיוב **איש היה בארץ עוצץ**, ויש לדחות שעוץ זה לא עץ ויש לבאר שמשא אמר למרגלים ישנו לאותו אדם ששנותיו ארוכות כעץ ומגן על דורו כעץ, תלמיד שישב לפני ר' שמואל בר נחמני אמר שאיוב לא היה ולא נברא אלא משל היה, אמר לו ר' שמואל עליו אמר הפסוק **איש היה בארץ עוצץ איוב שמו**, אך קשה שכתוב אצל דוד **ולרש אין כל כי אם כבשה אחת קטנה אשר קנה ויחיה והרי זה משל א"כ גם באיוב נאמר שזה משל**, יש לומר שכתוב שמו ושם עירו, ר' יוחנן ור"א אמרו שאיוב היה בימי עולי גולה ובית מדרשו בטבריה, ויש להוכיח ששינוי שימי שנותיו של איוב משעה שנכנסו ישראל למצרים עד שיצאו, **עמוד ב** יש לבאר שהכוונה כמו הימים שהיו ישראל במצרים אך לא באותם ימים, ויש להוכיח ממה ששינוי שלאומות העולם היו ז' נביאים בלעם ואביו איוב אליפו התימני ובלדד השוחי וצופר הנעמתי ואליהוא בן ברכאל הבזוי א"כ היה נכרי, ויש לדחות שגם אליהוא בן ברכאל היה מישראל שהרי כתוב ממשפחת רם אלא שהוא התנבא לאומות העולם א"כ גם איוב התנבא לאומות העולם, אך קשה שהרבה נביאים התנבאו לאומות העולם, ויש לומר שהנביאים התנבאו בעיקר לישראל וקצת לאומות, והז' נביאים הנ"ל התנבאו בעיקר לאומות, אך יש להוכיח שכתוב שהיה חסיד אחד באומות העולם ואיוב שמו ולא בא לעולם אלא לקבל שכרו והביא עליו הקב"ה יסורים והתחיל מחרף ומגדף וכפל לו הקב"ה שכרו בעוה"ז כדי לטרדו מהעולם, וצריך לומר שנחלקו בזה תנאים ששינוי ר"א אומר שאיוב היה בימי שפוט השופטים שכתוב **הן אתם כולכם חזיתם ולמה זה הבל תהבלו והדור של השופטים היה**

כולו הבל, ור' יהושע בן קרחה אומר שאיוב היה בימי אחשוורוש שכתוב ולא נמצאו נשים יפות בארץ כבנות איוב וכדור של אחשוורוש התבקשו נשים יפות אך לכאורה גם בימי דוד התבקשו נשים יפות שכתוב ויבקשו נערה יפה, ויש לומר שבדוד כתוב בכל גבול ישראל ובימי אחשוורוש חיפשו בכל הארץ, ר' נתן אומר שאיוב היה בימי מלכת שבא שכתוב ותפל שבא ותקחם וחכמים אומרים שהיה בימי כשדים שכתוב כשדים שמו שלשה ראשים, ויש אומרים שהיה בימי יעקב ונשא את דינה בת יעקב שכתוב כדבר אחת הנבלות תדברי וכתוב בדינה כי נבלה עשה בישראל, וכל התנאים הנ"ל סוברים שאיוב היה מישראל מלבד יש אומרים שלא יתכן שאחרי מות משה שרתה שכינה על נביאי האומות שהרי שנינו שמשא ביקש שלא תשרה שכינה על עכו"ם וניתן לו שכתוב וניפלינו אני ועמך.

ר' יוחנן אומר שדרו של איוב היה שטוף בזימה שכתוב והנה אתם כולכם חיותם ולמה זה הבל תהבלו וכתוב שובי שובי השולמית שובי שובי ונחזה בך, ואין לומר שהכוונה לנבואה כמו שכתוב חזון ישעיהו בן אמוץ שא"כ מדוע מוסיף הפסוק ולמה זה הבל תהבלו.

עוד אומר ר' יוחנן על הפסוק והיה בימי שפוט השופטים שהדור שפט את שופטיו שאם אמר השופט טול קיסם מבין עיניך אומר לו טול קורה מבין עיניך, ואם אומר לו כספך היה לסיגים אומר לו סבאך מהול במים שהיין מהול.

ר' שמואל בר נחמני אומר בשם ר' יוחנן שהאומר מלכת שבא היה אשה הוא טועה ומלכת שבא הכוונה מלכות שבא.

כתוב בפסוק והיה היום ויבואו בני האלוקים להתיצב על ה' ויבא גם השטן בתוכם ויאמר ה' אל השטן מאין תבא ויען וגו' שהוא אומר שהוא שט בכל העולם ולא מצא כעבדך אברהם שאתה מלך קום התהלך בארץ לארצה ולרחבה כי לך אתגנה ובכ"ז כשלא מצא מקום לקבור את שרה עד שקנה ב' מאות כסף לא הרהר אחר מדתך, ויאמר ה' אל השטן השמת לבך אל עבדי איוב כי אין כמוהו בארץ וגו' ור' יוחנן אומר שגדול מה שנאמר באיוב ממה שכתוב באברהם כי עתה ידעתי כי ירא אלוקים אתה ובאיוב כתוב איש תם וישר ירא אלוקים וסר מרע, ור' אבא בר שמואל מבאר שסר מרע הכוונה שהוא היה ותרן בממונו שדרך העולם לתת חצי פרוטה לפועל ע"י שקונה אצל חנוני ואיוב ויתרה משלו, ויען השטן אל ה' ויאמר החנם ירא איוב אלוקים הלא אתה סכת בעדו ובעד ביתו ומעשה ידיו ברכת ור' שמואל בר רב יצחק מפרש שמי שנוטל פרוטה מאיוב מתברך, ומקנהו פרץ בארץ מבאר ר' יוסי בר' חנינא שהמקנה שלו פרצו גדרו של עולם שזאבים הורגים מקנה אילו המקנה של איוב הורגים זאבים, ואולם שלח ידך וגע בכל אשר לו אם לא על פניך יברכך ויאמר ה' אל השטן הנה ידך אשר לו בידך רק אילו אל תשלח ידך וגו' והיה היום ובנותיו אוכלים ושותים יין בבית אחיהם הבכור ומלאך בא אל איוב ויאמר הבקר היו חורשות והאתונות רועים על ידיהם ומבאר ר' יוחנן שהקב"ה הטעים לו מעין עוה"ב שמיד אחר החרישה כבר אכלו האתונות שחת,

דף טז עוד זה מדבר וזה בא ויאמר אש אלוקים עוד זה מדבר וזה בא ויאמר כשדים שמו שלשה ראשים ויפשו על הגמלים ויקחום, עוד זה מדבר וזה בא ויאמר בניך ובנותיך אוכלים ושותים יין בבית אחיהם הבכור והנה רוח גדולה באה מעבר המדבר ויגע בארבע פינות הבית ויפול על הנערות ויקם איוב ויקרע את מעילו ויגז את ראשו ויאמר ערום יצאתי מבטן אמי וערום אשוב שמה ה' נתן וה' לקח יהיה שם ה' מבורך בכל זאת לא חטא איוב ולא נתן תפלה לאלוקים, והיה היום ויבואו בני האלוקים להתיצב ויבא גם השטן בתוכם ויאמר ה' אל השטן מאין תבא ויאמר משוט בארץ אמר לפניו שטתי בכל הארץ ולא מצאתי כעבדך אברהם שאתה מלך קום התהלך בארץ לארצה ולרחבה כי לך אתגנה וכשביקש לקבור את שרה ולא מצא מקום לא הרהר אחר מידתך ויאמר ה' אל השטן השמת לבך אל עבדי איוב ועודנו מחזיק בתומתו ותסיתני בו לבלעו חנם, ואמר ר' יוחנן שאם לא כתוב כך להדיא אי אפשר לומר כביכול כאדם שמסיתים אותו והוא ניסת, ושנינו בברייתא שהשטן יורד ומתעה ועולה ומרגיז ונוטל רשות ונוטל נשמה. ויען השטן את ה' ויאמר עוד בעד עור וכל אשר לאיש יתן בעד נפשו אולם שלח ידך וגע אל עצמו ואל בשרו אם לא על פניך יברכך, ויאמר ה' אל השטן הנה בידך אך את נפשו שמור ויצא השטן מאת פני ה' ויך את איוב, ואמר ר' יצחק שצערו של השטן קשה יותר משל איוב וזה משל לעבד שאומר לו רבו שבור את החבית ושמור את יינה, ר"ל אומר שהשטן הוא יצר הרע והוא מלאך המוות שכתוב ויצא השטן מאת פני ה', ואח"כ כתוב רק את נפשו שמור והיינו שזה בידו של השטן. ר' לוי אומר ששטן נפיתו התכוונו לשם שמים שהשטן ראה שדעתו של הקב"ה ה' נוטה לאיוב אמר חס ושלום ישכח אהבתו לאברהם, ואצל פנינה כתוב וכעסתה צרתה גם כעס בעבור הרעימה כדי שתתפלל, וכשרב אחא בר יעקב דרש את זה בפפוגיא נשקו השטן על רגליו. בכל זאת לא חטא איוב בשפתיו, אמר רבא שאמנם לא חטא בשפתיו אך חטא בלבו, רבא אמר על הפסוק ארץ נתנה ביד רשע פני שופטיה

יכסה אם לא איפוא מי הוא, שאיוב ביקש להפוך קערה על פיה, ואבי סוכר שאיוב דיבר נגד השטן, ואכן נחלקו בזה תנאים שר"א אומר שאיוב ביקש להפוך קערה על פיה, ואמר לו ר' יהושע שהוא דיבר נגד השטן.

רבא אומר בפסוק על דעתך כי לא ארשע ואין מידך מציל שאיוב ביקש לפטור את כל העולם מהדין שהקב"ה ברא שור שפרסותיו סדוקות והחמור פרסותיו קלוטות והקב"ה ברא גן עדן וגיהנם וצדיקים ורשעים ומי יעבב על ידך, וחביריו ענו לו אף אתה תפר יראה ותגרע שיחה לפני קל שהקב"ה ברא יצר הרע וברא לו תורה תבלין.

רבא דרש בפסוק ברכת אויב עלי תבא ולב אלמנה ארנין שאיוב היה גוזל שדה מיתומים ומשביחה ומחזירה להם, ומרנין לב אלמנה שאם היה שומע שיש אלמנה שלא נשואים אותה היה מוציא עליה קול שהיא קרובתו או שרוצה לישאנה וכו' ונשא אותה.

מה שכתוב לו שקול ישקל כעסי והויתי ישאו יחד, אמר רב עפר לפיו האם יש חברים כלפי שמיא, ומה שכתוב לו יש ביננו מוכיח ישת ידו על שנינו, אמר רב עפר לפיו האם יש עבד שמוכיח לרבו, ומה שכתוב ברית כרתי לעיני ומה אתבונן על בתולה, אמר רבא עפר לפיו שאיוב לא הסתכל על אחרות ואברהם לא הסתכל אף בשלו, שכתוב הנה נא ידעתי כי אשה יפת מראה את משמע שקודם לא הכירה. מה שכתוב כלה ענן וילך כן יורד שאלו לא יעלה, אמר רבא שאיוב

כפר כאן בתחית המתים.

אשר בסערה ישופני והרבה פצעני חנם אמר רבה שאיוב חרף בסערה והשיבוהו בסערה שהוא טען שמא התחלף לך בין איוב לאויב ע"י שצרה והשיבוהו ויען ה' את איוב מן הסערה ויאמר אזור נא כגבר חלציק אשאלך והודיעני, הרבה ימים בראתי באדם ולכל אחת יש גומא בפני עצמה ואין שתיים יונקות מגומא אחת ואם זה קורה יש מחשיך את עיניו של האדם, ואם לא התחלף לי בין גומא לגומא האם יתחלף לי בין איוב לאויב, עוד כתוב מי פלג לשטף תעלה הרבה טיפות בראתי בעבים ולכל אחת יש דפוס בפני עצמה שאם יצאו בדפוס אחד יטשטשו את הארץ והיא לא תוציא פירות ואם לא התחלף לי בין טיפה לטיפה איך יתחלף בין איוב לאויב, ואמר רבה בר שילא שתעלה הוא מלשון דפוס שכתוב ויעש תעלה כבית סאתים זרע, עוד כתוב באיוב ודרך לחזיו קולות שיש לי הרבה קולות בעבים ולכל אחד יש שביל בפני עצמו ואם יצאו שני קולות משביל אחד הם יחריבו את כל העולם ואם לא התחלף לי בין שביל לשביל איך יתחלף לי בין איוב לאויב, עוד כתוב הידעת עת לדת יעלי סלע שהיעלה אכזרית על בניה עמוד ב וכשכורעת ללדת היא עולה לראש ההר כדי שיפול ימות והקב"ה מזמין לה נשר שמקבלו בכנפיו ומניחו לפניו ואם הוא מקדים או מאחר רגע אחד מת אותו ולד ואם לא התחלף לי בין רגע לרגע איך יתחלף בין איוב לאויב, עוד כתוב חולל איילות תשמור שרחמה של אילה הוא צר וכשכורעת ללדת אני מזמין לה נחש שמכיסה באותו מקום והיא מתרפה ויולדת ואם הוא מקדים או מאחר רגע אחד היא מתה ואם לא התחלף לי בין רגע לרגע איך יתחלף בין איוב לאויב לא בדעת דיבר ודבריו לא בהשכל, ואמר רבא שיש ללמוד מזה שאין אדם נתפס בשעת צער, וישמענו שלוש ריעי איוב את כל הרעה הזאת הבאה אליו ויבואו איש ממקומו אליפו התימני בלדד השוחי וצופר הנעמתי ויעודו יחדיו לנוד לו ולנחמו ורב יהודה מפרש בשם רב במה שכתוב ויעודו יחדיו שנכנסו בשער אחד, ושנינו שביין כל אחד לשני היה ג' מאות פרסה וידעו ע"י שהיו להם כתרים שבהם שמו של כל אחד או שהיו איילות על שם כל אחד וכשכשמו האיילות ידעו שיש צרה אצל האחר, ועל זה אמר רבא עדיף חברים כחברי איוב או מוות.

ר' יוחנן דרש בפסוק והיה כי החל האדם לרוב על פני האדמה היינו שבאה רבייה לעולם, ור"ל מבאר מריבה באה לעולם, אמר ר"ל לר' יוחנן לדברין מדוע לא נכפלו בנותיו של איוב אמר לו ר' יוחנן שאמנם לא הוכפלו בשמות אך הוכפלו ביופי שכתוב והיה לו שבענה בנים ושלוש בנות ויקרא שם האחת ימימה ושם השנית קציעה ושם השלישית קרן הפוך, ימימה שהיתה דומה ליום קציעה שריחה נודף כקציעה, קרן הפוך אמרו אצל ר' שילא שהיתה קומה לקרן של חיה ששמה קרש וגיחכו על כך בא"י שזה קלקול, אלא ביאר רב חסדא שהיא היתה כמו כרכום משובח של גינה שכתוב כי תקרעי בפוך.

לר"ש בן רבי נולדה בת וחלשה דעתו אמר לו אביי באה רבייה לעולם אמר לו בר קורא אביך נישחך תנחומי הבל ששנינו שהעולם לא יכול בלי זכרים ונקיבות אך אשרי מי שבניו זכרים אוי לו למי שבניו נקיבות, והעולם אינו יכול ללא בורסקי וללא בסם אך אשרי מי שאומנותו בשם ואוי לו למי שאומנותו בורסקי, וכן נחלקו תנאים בפסוק וה' ברך את אברהם בכל ר"מ אומר שלא היתה לו בת, ור' יהודה אומר שהיתה לו בת ואחרים מוסיפים ששמה בכל, ור"א המודעי אומר שהיתה לאברהם איצטגנינות בלבו שכל מלכי מזרח ומערב משכימים לפתחו, ורשב"י מפרש שהיתה תלויה בצוארו אבן טובה שכל חולה הרואה אותה מתרפא וכשאברהם נפטר הקב"ה תלה אותה בגלגל חמה ואמר אביי שלכן אומרים שכשעולה היום יורד החולי, ועוד מפרשים שעשו לא

מרד בימיו או שישמעאל עשה תשובה, עשו לא מרד שכתוב **ויבא עשו מן השדה והוא עיף** שאברהם נפטר באותו יום ויעקב בישל תבשיל עדשים לנחם את יצחק, ומדוע דוקא עדשים אמרו בא"י בשם רבה בר מרי שאין להם פה וגם לאבל אין פה, עוד יש לפרש שהם עגולות וכך אבלות מתגלגלת בעולם, והנ"מ בין הטעמים אם ניתן לנחם גם בביצים שאין להם פה אך אינן עגולות, ואמר ר' יוחנן שעשו עבר ה' עברות באותו יום: בא על נערה המאורסה, שכתוב **ויבא עשו מן השדה** וכתוב בנערה מאורסה **כי בשדה מצאה**, והרג את הנפש, שכתוב כאן **והוא עיף** וכתוב **אוי נא לי כי עיפה נפשי להורגים**, וכפר בעיקר שכתוב **למה זה לי וכתוב זה קלי ואנוהו**, וכפר בתחית המתים שכתוב **הנה אנוכי הולך למות**, ושט את הבכורה שכתוב **ויבז עשו את הבכורה**, וישמעאל עשה תשובה בימי אברהם שרבינא ורב חמא בר בוזי ישרו לפני רבא והוא נמנם ורבינא אמר לרב חמא האם נכון מה שאמרת שמתיה שיש בה גויעה היא מיתה של צדיקים והרי כתוב במבול **ויגוע**, אמר לו שרק אם כתוב גויעה ואסיפה, שאל רבינא שבישמעאל כתוב גויעה ואסיפה ובינתיים התעורר רבא ואמר להם ילדי ר' יוחנן אמר שישמעאל עשה תשובה בחיי אביו שכתוב **ויקברו אותו יצחק וישמעאל** שהקדים את יצחק ואין לומר שזה דרך חכמתם שא"כ מדוע בקבורת יצחק כתוב **ויקברו עשו ויעקב** ולא כתוב דרך חכמתם, אלא רואים שישמעאל הקדימו לפניו וא"כ הוא עשה תשובה.

דף יז שנו בברייתא שלג' אנשים הקב"ה הטעים להם עוה"ב בעוה"ז אברהם יצחק יעקב, באברהם כתוב **בכל** ביצחק כתוב **מכל** וביעקב כתוב **כל**, ובאותם ג' לא שלט יצר הרע שכתוב בהם **בכל מכל כל**, ויש אומרים שגם בדוד לא שלט שכתוב **ולבי חלל בקרבי ות'ק לא מנה את דוד** שהוא רק הזכיר את צערו.

שנו בברייתא שבששה אנשים לא שלט מלאך המות אברהם יצחק יעקב שכתוב בהם **בכל מכל כל** ומשה אהרן ומרים שכתוב בהם **על פי ה'**, ואף שלא נאמר במרים **על פי ה'** אמר ר"א שגם היא מתה בנשיקה שלומדים **שם שלט ממושה**, ולא כתוב בה כי זה גנאי לומר באשה.

בשבעה לא שלט רימה ותולעה הששה הנ"ל שלא שלט בהם מלאך המוות וכן בנימין שכתוב **לבנימין אמר ידידי ה' ישכון לבטח עליו**, ויש אומרים שגם דוד שכתוב בו **אף ברשי ישכון לבטח ות'ק סובר** שדוד רק מבקש רחמים.

ד' מתו בעצתו של נחש: בנימין בן יעקב עמרם אבי משה ישי אבי דוד וכלאב בן דוד ואת כולם לומדים מקבלה מלבד ישי שזה מפורש בפסוק **ואת עמשא שם אבשלום תחת יואב על הצבא ועמשא בן איש ושמו יתרא הישראלי אשר בא אל אביגיל בת נחש אחות צרויה אם יואב**, והרי היא לא בת נחש אלא בת ישי שכתוב **ואחיותיהם צרויה ואביגיל** אלא שהיא בת מי שמת בעטיו של נחש.

פרק לא יחפור

משנה אין לחפור בור סמוך לבורו של חבירו וכן לא יחפור שיח ומערה ואמת המים ונברכת כובסים אלא אם הרחיק מכותלו של הבור ג' טפחים וסד בסיד, ויש להרחיק את הגפת ואת הזבל ואת המלח ואת הסיד ואת הסלעים ג' טפחים מכותלו של חבירו וסד בסיד, ויש להרחיק וזעים ומחרישה ומי רגלים ג' טפחים מהכותל, ויש להרחיק את הריחים ג' טפחים מהתחתון שהם ד' מהעליון וכן יש להרחיק את התנור ג' טפחים מהקרקעית שהם ד' מהשפה שהיא החלק העליון.

עמוד ב גמרא המשנה פותחת בבור ומסיימת בכותל ואביי או רב יהודה מבארים שכוונת המשנה מכותל בורו ומה שהמשנה לא כותבת להדיא אלא א"כ הרחיק מבורו של חבירו ג' טפחים לחדש שכותל בור הוא ג' טפחים ונ"מ למקח וממכר, כמו ששינוי שמי שאומר לחבירו בור וכותליה אני מוכר לך צריך שיהיה הכותל ג' טפחים.

ללישנא קמא, לדעת אביי יכול לסמוך בצד המיצר ולרבא לא סומך, שבשדה שעשויה לבורות לכו"ע אינו סומך ונחלקו בשדה שאינה עשויה לבורות שלאביי סומך כי אינה עשויה לבורות ולרבא סומך שהוא טוען לו שכמו שאתה נמלכת וחסרת כך אני רוצה לחפור, ו**ללישנא בתרא** בשדה שאינה עשויה לבורות לכו"ע סומך, ונחלקו בשדה שעשויה לבורות שלאביי יכול לסמוך ואף לרבנן שסבורים שמרחיקים את האילן מהבור כ"ה אמה כי שם כשהוא נוטע את האילן הבור כבר קיים אך כאן אין בור בשעה שהוא חופר, ורבא סובר שאינו סומך ואף לר' יוסי שסובר שאחד יכול לנטוע בשלו והאחר יכול לחפור בשלו כי בשעת הנטיעה אין עדיין שורשים שמזיקים לבור אך כאן יכול לטעון לו שכל מכה של מעדר שאתה חופר בו מרפה את הקרקע שלי, לכאורה יש לדייק מהמשנה שלא יחפור אדם בור סמוך לבורו של חבירו ומשמע רק כשכבר יש בור לא יחפור אך אם אין בור יכול לסמוך וזה מובן ללישנא קמא שבשדה שאינה עשויה לבורות לכו"ע יכול לסמוך א"כ המשנה מדברת בשדה שאינה עשויה לבורות אך ללישנא בתרא אמנם לאביי ניתן להעמיד בשדה שאינה עשויה לבורות אך לרבא קשה שאין מקרה שיכול לסמוך, ורבא יתיר ששהי

הראשון מרחיק כדי כותל, וללישנא בתרא הקושיא היא אחרי שהעמידו במשנה מכותל בורו שנינו זה מובן רק ללישנא בתרא לעיל שבשדה שעשויה לבורות לכו"ע אינו סומך לכן צריך להעמיד מכותל בורו שהמשנה מדברת בשדה העשויה לבורות, אך ללישנא קמא שנחלקו בשדה העשויה לבורות זה מובן רק לרבא שאינו סומך לכן צריך להעמיד שמרחיק מכותל בורו אך לאביי אין צריך להעמיד מכותל בורו שהרי יכול לסמוך גם בשדה העשויה לבורות, ואביי יבאר שהמשנה מדברת כשבאו לחפור בבת אחת, ויש להוכיח ממה ששינונו לקמן סלע הבא בידיים שנכתש מאליו זה חופר בורו מכאן וזה חופר מכאן זה מרחיק ג' טפחים וסד בסיד וכן זה, א"כ רואים שגם הראשון מרחיק, ויש לומר שבבא בידיים יש להחמיר יותר והמקשה הבין שבבא בידיים יצטרכו להרחיק יותר קמ"ל שלא, ויש להוכיח ממה ששינונו שמרחיקים גפת זבל

דף יח ומלא וסיד וסלעים מכותלו שלחבירו ג' טפחים וסד בסיד משמע שרק כשיש כותל יש להרחיק ואם לא יכול לסמוך, ויש לדחות שגם כשאין כותל לא יסמוך והמשנה באה רק לחדש שדברים אלו מזיקים לכותל, ויש להוכיח מהמשך המשנה שמרחיקים זרעים מחרישה ומי רגלים מהכותל ג' טפחים, משמע שרק כשיש כותל מרחיקים ואם אין כותל יכול לסמוך, ויש לדחות שגם כשאין כותל ירחיק והמשנה באה לחדש שרטיבות מזיקה לכותל, ויש להוכיח מהמשך המשנה שמרחיקים את הריחים ג' מהשכב שהן ד' מהרכב משמע שרק כשיש כותל מרחיק, ויש לדחות שמרחיק גם כשעדיין אין כותל והמשנה באה לחדש שנענוע הקרקע מזיק לכותל, ויש להוכיח מהמשך המשנה שמרחיק את התנור מכותל ג' מהכליא שהם ד' מהשפה ומשמע שרק כשיש כותל מרחיק, ויש לדחות שגם בלי כותל מרחיק והמשנה מחדשת שהחום מזיק לכותל, ויש להוכיח ממה ששינונו לא יפתח אדם חנות של נחתומים וצבעים תחת אוצרו של חבירו ולא רפת בקר משמע שרק כשיש אוצר וכלי אוצר א"כ להרחיק, ויש לומר שבדירה יש להחמיר וכך מדויק שכתוב בהמשך שאם קדמה הרפת לאוצר מותר וזה לא כתוב בשאר ההרחקות, ויש להוכיח ממה ששינונו לא יטע אדם אילן סמוך לשדה אלא א"כ הרחיק ממנו ד' אמות ושנו על זה שצריך ד' אמות כדי עבודת הכרם ומשמע שולולא כן יכול לסמוך למרות שיש שרשים שמזיקים, ויש לדחות שמדובר שיש הפסק של סלע שהרשים לא עוברים וכך מדויק ממה שכתוב שאם היה גדר בינתיים כל אחד סומך אליה ולא חששו לשרשים שמתחת כי יש סלע, אך קשה שכתוב בספא שאם שרשי יוצאים לשדה חבירו מעמיק ג' טפחים כדי לא לעכב את המחרישה ואם יש סלע איך הגיעו שרשים שם, ויש לבאר שהכוונה שאם אין סלע ועוברים שרשים יש להעמיק ג' טפחים, ויש להוכיח ממה ששינונו שמרחיקים את האילן מהבור כ"ה אמה ומשמע שרק כשיש בור מרחיק ואם אין בור יכול לסמוך, ויש לדחות שגם בלי בור אינו סומך והחידוש הוא שרק עד כ"ה אמה מזיקים השרשים לבור ויותר מכך אינם מזיקים, אך קשה שכתוב בהמשך ואם האילן קדם לא יקוץ ואם נאמר שלא סמך א"כ אין יש אילן, ויש לומר כדברי רב פפא שקנה כך את השדה, ויש להוכיח ממה ששינונו מרחיקים את המשרה מהירק ואת הכרשים מהבצלים ואת החרדל מהדבורים ומשמע שרק כשיש ירק לא יסמוך ואם אין ירק מותר לסמוך, ויש לדחות שגם בלי ירק אינו סומך והחידוש הוא שדברים אלו מזיקים אחד לשני, אך קשה ששינונו בספא שר' יוסי מתיי בחרדל כי הוא אומר לו עד שאתה אומר לי הרחק את החרדל מהדבורים תרחיק אתה את הדבורים מהחרדל שהן אוכלות את את פרחי החרדל **עמוד ב** ואם לא סמך איך יכול לטעון כך, ורב פפא מבאר שמדובר בלוקח שקנה כך, אך לפ"ז קשה מה טעמם של חכמים, ועוד מה הטעם שר' יוסי חלק רק בחרדל ולא במשרה וירק, ורבינא מבאר שחכמים סוברים שעל המזיק להרחיק את עצמו אך יוצא שלר' יוסי על הניזק להרחיק את עצמו וא"כ נאמר כך גם במשרה וירק, ויש לומר שגם ר' יוסי סובר שעל המזיק להרחיק את עצמו והוא טוען לרבנן שאמנם במשרה וירק המשרה מזיקה את הירק אך הירק לא מזיק אך תודו לי בחרדל ודבורים ששניהם מזיקים אחד לשני, ואמרו חכמים שהדבורים לא מזיקות את החרדל שאת הגרעינים אינן מוצאות, והעלים שהן אוכלות גדלים שוב, אך קשה ששינונו שר' יוסי אמר שגם כשהאילן קדם לא יקוץ כי הוא חופר בשלו א"כ המזיק לא צריך להרחיק, ויש לומר שאכן סובר ר' יוסי שעל הניזק להרחיק והוא אמר לשיטת חכמים שהוא סובר שגם במשרה וירק לא צריך להרחיק אך בחרדל ודבורים רבנן צריכים להודות לדבריו כי הם מזיקים אחד לשני, ואמרו לו חכמים שהדבורים לא מזיקים את החרדל שאינן מוצאות את הפרחים והעלים שהן אוכלות גדלים שוב.